

DEBATTEN KRING BORGERLIG SAMVERKAN

DET FÖR borgerligheten nedslående valresultatet har lett till en förnyad och mindre steril debatt kring möjligheterna av en borgerlig samverkan. Inom alla de tre borgerliga partierna har man vid en begründan av väljarreaktionen sagt sig att en viktig orsak till att socialdemokratin inte bara befäste utan utvidgade sina positioner var splittringen på borgerlig sida. Många väljare trodde helt enkelt inte på möjligheten av ett borgerligt alternativ!

Reaktionerna i den borgerliga pressen har emellertid varit mycket skiftande. Å ena sidan förekommer pessimistiska tongångar, som i Liberal Debatt utmynnar i nästan patetiska vädjanden till socialdemokraterna att rikta »en generös inbjudan till de övriga partierna att dela regeringsansvaret». Tidskriften konstaterar själv att »hoppet om att socialdemokraterna skall visa en sådan generositet, en sådan politisk framsynthet, är dock mycket litet». Intressantare än denna reaktion — som ligger så långt som möjligt från det av hr Ohlin en gång formulerade programmet att först slå socialdemokraterna eftertryckligt i val innan det kunde bli tal om en allmän samlingsregering

— är Liberal Debatts bedömning av valets innebörd: »Folkpartiet ökade i årets val sitt röstetal med ca 120 000 röster jämfört med 1958 års kommunalval. Ändå är det berättigat att tala om detta val som ett stort nederlag för partiets strävanden. Ty det väsentliga i valet var socialdemokraternas frammarsch, att regeringen starkt befäste sin ställning.» Tidskriften upplyser att »åtminstone inom folkpartiet var man nog ganska förvissad att skulle en växling vid makten ske, skulle den ske vid detta val». Det är med en underton av bitterhet den konstaterar att »det faktiska valutslaget blev ett utslag som tvärtom gjorde folkpartiets krav på en växling vid makten mindre aktuellt än kanske någon gång efter kriget».

Mot dessa besvikna tonfall kontrasterar Dagens Nyheters och Svenska Dagbladets bedömningar. Båda dessa betydelsefulla språkrör för borgerlig opinion har i realistiska och måttfulla ordalag skisserat en väg till borgerlig samverkan. Svenska Dagbladet har därtill antytt ett program för en revision av vissa av högerpartiets ståndpunkter — ett program, som om det för-

verkligas, borde erbjuda stora möjligheter att samla de tre borgerliga partierna på en gemensam linje. Dagens Nyheter har uttryckligen rekommenderat en samarbetsdelegation mellan de tre partierna.

Längst har Västmanlands Läns Tidning gått. Den har erinrat om Svensk Tidskrifts förslag för ett år sedan om en sammanslagning av högern och folkpartiet och vill nu se detta förslag ställt under förnyad debatt — mot bakgrund av det nya läget efter valet.

Endast ett bidrag av nämnvärt intresse till denna borgerlighetens — eller rättare — den borgerliga pressens självprövning har i skrivande stund kommit från centerpartiets organ. Skånska Dagbladet har i försiktiga vändningar anslutit sig till tanken på ett borgerligt samarbete.

Det är svårt att se hur man inom de tre borgerliga partierna under någon längre tid skall kunna undgå att taga ställning till de två alternativa perspektiv, som med sådan tydlighet nu avtecknar sig: fortsatt splittring, och därmed i stort sett vanmakt, eller samverkan med sikte på ett gemensamt regeringsansvar efter 1964 års val.

I det förra fallet kan något eller båda »mittenpartierna» tänkas gå i koalition med socialdemokraterna för att åtminstone vinna något litet medinflytande. Men det medinflytandet skulle partiet eller partierna ifråga med all säkerhet få betala dyrt. Hr Hedlunds nya underlag av

småföretagare och allmänborgerligt sinnade tjänstemän skulle gå man ur huse för att vända sig mot honom. Revolthotet från hans sydsvenska lantbrukarväljare skulle också få förnyad aktualitet. Och folkpartiet skulle riskera att efter några val krympa till samma ställning som »de radikale» i Danmark. Socialdemokraterna skulle ändock i allt väsentligt bli de bestämmande.

Såvitt man kan se föreligger det två slags hinder för ett borgerligt samförstånd. Det ena är de mestadels irrationella men psykologiskt betydelsefulla följderna av partiernas institutionalisering. Men därvidlag kanske valresultatet kan verka utjämnande. Att de båda borgerliga oppositionspartierna i Danmark kunnat etablera ett så gott samarbete torde i icke ringa mån bero på att dessa partiers inbördes ställning och styrka redan från början varit given. Inom båda partierna accepteras som något självklart att Venstre är det större partiet och för överskådlig tid kommer att så förbli. Det finns då alls ingen anledning för något av partierna att spekulera i förändrade inbördes styrkeförhållanden.

Valresultatet har — om inte annat — gjort det klart att vi här i Sverige för överskådlig tid framåt kommer att ha tre tillnärmelsevis lika starka borgerliga partier — såvida inte något av dem begår politiskt självmord genom att bli stödparti åt socialdemokraterna.

Ett fortsatt borgerligt inbördeskrig kan endast leda till att man byter några mandat med varandra.

Det andra slaget av hinder ligger på det programmatiska området. Här kommer särskilt högerpartiets ståndpunkter i blickfältet. Men varje mera ingående granskning av dessa torde ge vid handen att de ingalunda är så extrema, som de fick sken av i valrörelsen. Högerpartiets detaljerade skuggbudget angreps så häftigt att partiet tvingades på defensiven, till att mera motivera enskilda besparingsförslag än att driva deras gemensamma principiella bakgrund och positiva syfte. Därigenom fick de andra partierna ett lysande tillfälle att utmåla högerlinjen som kortsiktig och materialistisk. Högerpartiet nådde aldrig riktigt fram till väljarna med den klara principiella motivering för dess politik, som varit vägledande för 10 års högerarbete och *fortfarande är det*: nämligen viljan att å ena sidan genom en besparingspolitik effektivt bekämpa risken för inflation, devalvering och arbetslöshet, och å den andra att genom en lågskattepolitik — och här är besparingspolitiken en förutsättning — bereda väg för en egendomsägande demokrati: ett samhälle där också tjänstemän och arbetare får en direkt och personlig delägarandel i produktionsmedlen.

Om den framtida ekonomiska utvecklingen kan man emellertid ha olika meningar, och vad som ter sig

som nödvändig besparing för den ene blir vid förändrad ekonomisk bedömning överflödigt för den andre. Alltså är motsättningarna i besparingsfrågorna till någon del sådana att de kan bryggas över genom en diskussion om fakta.

På en annan punkt träder värderingarna i förgrunden. Högerpartiet kan givetvis inte avstå från att eftersträva en övergång till en lågskattepolitik. I så fall skulle partiet ge upp sin målsättning — den egendomsägande demokratin — vilket aldrig kommer i fråga. Men både folkpartiet och centerpartiet omfattar samma allmänna strävan till en skattesänkingspolitik — även om de inte vill godtaga så energiska ingripanden, som de högerpartiet krävt. Håller de fast vid denna allmänna riktlinje borde det ändå — med god vilja — vara möjligt att finna en gemensam väg för alla de tre borgerliga partierna.

Både hr Ohlin och hr Hjalmarson har markerat en villighet att undersöka förutsättningarna för praktisk samverkan i riksdagen. Att hr Ohlin därvid talar om »be-gränsad samverkan» är intet hinder — de områden, som han utpekat som lämpade för en sådan, är ju av central betydelse. Huvudsaken är nu att överläggningar mellan de borgerliga partierna i någon form kommer till stånd så att deras partimotioner vid vårriksdagen inte leder till fortsatt splittring utan blir ett steg i riktning mot en gemensam plattform.